

Tres paisatges de Jo

A l'any 1970, Agustí Pons guanyava el premi Manuel Brunet de Periodisme amb el reportatge "Tres paisajes de Joan Salvat-Papasseit". Ara EL TEMPS, amb motiu del centenari del naixement de Salvat-Papasseit, reproduceix la traducció d'aquest text al català pel seu interès evident.

U **La Barceloneta.** Just al costat de la finestra d'una casa (olor de sal), una fotografia de Raphael es cou al vent, la cara tibada, els cabells fixats amb qualsevol producte de la Palmolive, presidint l'exposició de colors (marró sípia, groc safrà, blanc dels llençols estesos a manera de guarniments de festa major), l'anada i vinguda dels pescadors, els obrers de la Maquinista, els clients habituals de tavernes i tavernetes (*percebes*, calamars, pops, escamarlans), fotografia d'un Raphael estranyament situat, atordit, nou profeta a la terra de Lerroux i la Mistinguette, estrany intercanvi, estranya aliança: color blau i color verd, Sagrat Cor i Raphael en un carrer estret –com els altres– amb les dues fileres de cases que sembla que s'inclinin en digna reverència davant del nou déu, sornegueres i escèptiques davant de les estàtues, els mites, les idees, com si res no hagués canviat i el cel blau, el sol groc, el núvol de cotó –pessebre màgic fet clixé–, el llençol eixugant-se, el balcó amb testos, l'ombra de cada façana, fossin el mateix cel, el mateix sol, el mateix núvol –el mateix clixé– que va veure cinquanta-dos anys enrere el Poeta-Gavina, el Poeta-Cal·ligrama, el Poeta-Vigilant del Port, quan va venir a viure al carrer de Giné i Partagàs, a la Barceloneta de noms que sonen a mar i a gesta brava: carrer de l'Atlàntida, carrer de l'Havana, carrer de Pinzón, carrer de la Drassana, carrer dels Pescadors, carrer de Churruca, a la Barceloneta de colors tènues, fums negres i sirenes de la Maquinista, pescadors de cara torrada, obrers d'espardenya, cares tallades, cases ro-

Joan Salvat-Papasseit.
A la casa del carrer de Can Pujolel el poeta va escriure: "La casa que vull/ que la mar la vegi/ i uns arbres en fruit/ que me la festegin."

sades o blaves (o en totes les tonalitats del verd) que el poeta va descriure ("El meu carrer és estret/ sense cap arc voltaic/ bola de neu encesa/ i les velles rondinen tots els canvis de temps./ El mateix adroguer/ Quanta fècula es perd!") potser abocat al balcó del primer pis del número onze de Giné i Partagàs, potser assegut a la taula llarga que li servia de despatx, escrutant cal·ligrames d'Apollinaire, revistes de trinxera que parlaven de D'Annunzio o dels surrealistes francesos, en una taula llarga, un pis petit, una escala amb un portal que avui és presidit per un doble arc marró i ocre i una data (mil vuit-cents seixanta) envoltada per una sanefa de ferro,

an Salvat-Papasseit

una escala amb esglaons amb els límits marcats per fustes gastades, maons amb dibuixos blaus, doble fris color blau i verd pàl·lid, una escala on vivia la Carmeta la pentinadora, de qui Joan Salvat-Papasseit va ser el padrí de la filla i on va conèixer –el dia del bateig– Carme Eleuterio (“Moreneta i prima/ que sembla un palmó/ si algú me la mira/ li treu morenor”) amb qui es casà sis anys després i un germà de la qual –Pere Eleuterio– viu encara a la mateixa casa amb la seva esposa, Filomena, i la seva filla, Salomé, i que va conèixer íntimament el poeta, perquè Salvat –“en Salvat”, com diu en Pere– va anar a viure, després de casar-se, a la casa de la seva esposa, amb l'única diferència que ara Pere Eleuterio viu al tercer i últim replà i fins l'any trenta-cinc ho va fer al primer, Pere Eleuterio, de setanta-tres anys, en un pis –el d'ara– amb un gran plafó de l'Acròpolis al vestíbul minúscul, una església romànica a l'oli –ingenú núvol blanc– presidint el menjador on Pere Eleuterio (sempre amb corbata) llegeix el diari, repassa carpetes d'apunts o notes o simplement escolta el soroll dels nens al carrer, els cotxes, les veïnes, els lladrics del gos, parla del seu cunyat –“en Salvat”– i em diu que era molt modest, “molt bon noi” i simpàtic, de la broma, que el germà de Salvat viu a l'Havana, la filla de Miquel Salvat a Miami i una altra filla a Las Vegas, que Miquel Salvat està molt afectat per les coses del seu germà, que fa un parell d'anys va ser a Barcelona, i abaixa encara més la veu quan afirma que “en Salvat” se sentia català, catalanista, però de la part dels obrers, dels humils, i que tenia una llista on apuntava la correspondència i la classificava així: per ell el que no era català era estranger –com que llegia i escrivia tant!, fins i tot caminant s'aturava un moment i escrivia–, era tan intel·ligent que tot li sortia bé, no tenia secrets, jo li deia: “Escrius d'una manera que no se t'entén”, i em responia: “Fixa-t'hi bé, fixa-t'hi bé, que aquí no hi falta cap lletra”, i la seva filla!, encara era més oberta que ell, si hagués viscut més potser hauria resultat més intel·ligent, escrivia a la Salomé, la meva filla, sí, també es diu Salomé, cartes amb dibuixos, escrivia d'una manera molt senzilla, durant la guerra, i la Salomé demanava que es recordés de la seva padrina (que era ella), quan va morir “en Salvat” la meva germana va decidir de traslladar-se al carrer de Petritxol, guardava moltes coses, però segons qui hi anava, doncs li ho donava i a última hora va fer una bestiesa

Homenatge a Salvat-Papasseit

Amb motiu del centenari del naixement del poeta Joan Salvat-Papasseit, EL TEMPS publica un poema-homenatge escrit per Joan Brossa, del llibre *Catalunya i selva*.

“Quan escrivia *Catalunya i selva* vaig voler que hi figurés un poeta i vaig triar Joan Salvat-Papasseit. A mi sempre m'ha agradat. És un poeta molt significatiu. Al 1950 vaig preguntar a J. V. Foix què li semblava Salvat. Ell em va dir que era un fals avantguardista i un poeta plebeu, que escrivia amb faltes d'ortografia. Però jo no hi estic d'acord. M'agrada Salvat-Papasseit perquè és autènticament popular, té una gran sensibilitat, una manera senzilla de dir. És molt atípic en la poesia catalana tradicional, per la seva manera directa d'expressió, davant els pretensiosos poetes noucentistes”.

Joan Brossa

A la nostra vora

Com que era teva la llum, la fogata
es gela sota els arcs. Dóna'ns les mans.
Net de peix el terrat, la fosca ens mata:
Salvat, ajuda'ns a portar els instants.

Ens hem de batre sota una aigua ingrata,
la nostra força és pobra aquí al voltant
–aquell peix al terrat era de plata–;
però ens sabem valents, l'empresa és gran.

La pàtria, esguerrada, duu careta.
Que mai no sàpigues el que ha passat;
al cel d'abans no hi ha columna dreta.

I si esborrem molts noms que hem heretat,
el teu és ple de ramells blancs, poeta
de la claror: no t'oblidem, Salvat!

Joan Brossa (Del llibre *Catalunya i selva*)

molt grossa, va dir: “Porta'm aquesta carpeta grossa i la gibrella gran”, ho va anar cremant tot, malgrat que fossin coses de poc valor, perquè el senyor Garcés havia tingut cura de tots els papers, ho va anar cremant tot, “com que jo no he pogut aprofitar-me'n, no vull que ningú més se n'aprofiti”, li donaven molts diners pels originals, però ella no volia desprendre's de res, no eren cartes el que va cremar, sinó escrits en blocs com aquest, partits per la meitat, primer se li va morir la filla Nuri, era molt petita, va morir del *garrotillo*, “que no puc menjar, que no puc menjar”, deia, i al cap d'unes hores ja era cadàver; “en Salvat” llavors estava molt malalt, a l'enterra-

ARXIU

ment de la Nuri no va poder arribar fins al cementiri i es va quedar a la porta: "Pugeu-hi vosaltres —em va dir—, jo us esperaré aquí", va morir poc després i la Salomé al Sanatori de Terrassa, el quaranta-cinc, també tuberculosa, és clar la meua germana estava, per tot plegat, molt afectada després de la mort "d'en Salvat" i quan creia que tot ja havia passat, paf! la seva filla; m'ensenya fotografies, una capseta de fusta, regal dels amics del poeta, "tenia molts, molts amics", i em diu que "engrescava" tothom, que li va inculcar l'afició a la pintura, mentre penso que Raphael —des del seu podi insòlit— potser contempla amb un somriure mig cínic aquest anar i venir d'obrers, pescadors, clients habituals de tavernes i tavernotes i, a l'atmosfera del carrer, s'hi barregen les olors dels canelons, del peix fregit, dels cargols.

A dalt, la casa de la Barceloneta (al carrer Giné i Partagàs, número 11) on va viure el poeta. Aquesta és la imatge que se'n conservava l'any 70. Baix es pot veure que actualment, de la casa, no en queda ni rastre. L'any 1989 va ser enderrocada.

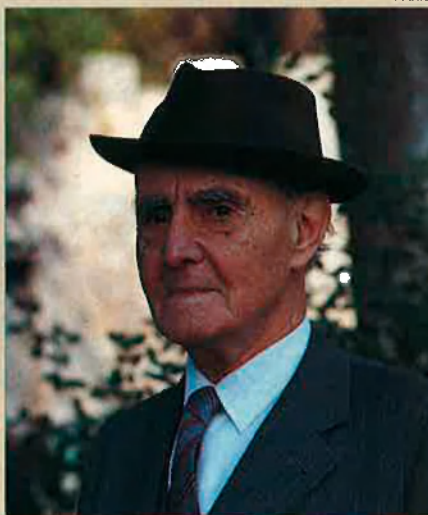

RICARD CUGAT

Dos: Horta. Sostinc el llibre obert a la pàgina dues-centes catorze, que correspon al poema número setanta-tres de les obres completes de Joan Salvat-Papasseit, i segueixo carrer de Pujolel amunt, després d'haver deixat enrere el carrer de Peris Mencheta, el passeig de Maragall, ja en ple barri d'Horta, als antics dominis de Can Pujolel, la casa pairal del qual encara es conserva ara, però sense horts, sinó amb *bulldozers* que excaven grans sots on s'assenten (s'assentaran) nous edificis, xalets, torres amb piscina i garatge que conviuen (conviuran) amb les altres cases, les d'abans, algunes torres de dues plantes —reixat al davant, jardí al darrere— algun hortet, fins i tot és possible que quedin dempeus els arbres vells —una figuera, un lligabosc—, però el fet és que el paisatge ja no és el mateix, ni des del cim del petit monticle que corona el carrer de Pujolel es pot veure el Montseny i el mar —com abans—, sinó edificis singulars, teranyines tentaculars (antenes de televisió) que el poeta no va arribar a veure malgrat el seu entusiasme per les ones hertzianes, els tramvies i els vats, perquè quan va venir a viure al carrer de Pujolel ja estava molt malalt, el procés de tuberculosi aguditzat, a la darrereria del mil nou-cents vint-i-dos, després de la seva estada al sanatori antituberculós de Terrassa, amb l'esperança de trobar en la llavors reposada Horta el clima que afavorís més la seva salut; al número vint-i-tres del carrer de Pujolel —continuo amb el llibre obert— trobo "la casa que vull" ("la casa que vull/ que la mar la vegi/ i uns arbres amb fruit/ que me la festegin") i disparo la màquina fotogràfica imaginant com va poder venir a viure el poeta en una casa que em sembla massa gran, massa luxosa, massa cara, fins que demano permís a una senyora per a entrar-hi i em diu que la numeració del carrer de Pujolel ha canviat, que la casa data de fa pocs anys i li dic que sí, penso en el rodet fet malbé i continuo Pujolel amunt, buscant la casa, potser algun vell m'ho podrà dir, em penso que no, que el poeta va viure aquí només tres mesos, massa lluny de la llibreria que li havien muntat i em penso que no deu quedar ningú que el recordi i a Can Pujolel els ensenyo la fotografia del poeta, dates aproximades de la seva estada a Horta i em diuen que no recorden res, però que per les dades que els en dono, deu ser la penúltima casa a mà esquerra —número cinquanta-u actualment—, que hi vagi i preguntí, però al número cinquanta-u tampoc no en saben res, recorden que un dia uns senyors van fer fotografies —era Carme Eleuterio—, i fem càlculs i resulta que és la casa del costat, l'antepenúltima del carrer (només es veu un reixat i un jardí amb heures), on ara viu un matrimoni aragonès que em diu que no, que no pot ser, que abans la casa era només un cobert i que ells l'han arranjada, continuo amb el llibre obert i llegeixo al senyor un tros del poema ("Que hi dugui un

Josep-Vicenç Foix, de poeta a poeta

Per arribar a la casa de Josep-Vicenç Foix s'ha de pujar pel Carrer Major de Sarrià, girar a mà esquerra a l'altura del carrer de Mallofrè i continuar recte fins a arribar al de Setantí, on, al número nou, vivia el poeta que va conèixer Joan Salvat-Papasseit quan aquest dirigia les Galeries Laietanes, quan la llibreria de les Laietanes era punt de cita d'intel·lectuals àvids de les revistes literàries franceses i italianes que periòdicament hi arribaven, on Manolo Hugué, Pasarell, Foix, Tomàs Garcés, Joaquim Folguera i molts altres s'acaloraven discutint dels futuristes italians, dels cubistes francesos, en aquesta tertúlia on un dia Josep-Vicenç Foix va conèixer Joan Salvat-Papasseit, potser un dia –com explica Foix mateix barrejant realitat i imaginació– de pluja fina en què el poeta de Sarrià, protegit sota un paraigua, va entrar a les Laietanes i contra qui va arremetre Joan Salvat-Papasseit, que considerava aquest accessori un distintiu burgès, i va al·ludir a la literatura “d'aixopluc” davant de la literatura “proletària i progressiva” dels modernistes italians, o bé quan Joan Salvat va acusar Josep-Vicenç Foix, que continua llegint-me un “retrat” que el mil nou-cents dinou va dedicar a Joan Salvat-Papasseit, que era “un company pur i excepcional, amb aquell somriure groc i trist que em recorda algun dels personatges que pintava Picasso al començament de segle i que fa que un se l'estimi més encara”, aquest Joan Salvat-Papasseit que se sent atret pels cal·ligrames d'Apollinaire “perquè –em diu Foix– com tot element jove s'engresca amb les noves tendències perquè ningú no vol passar per retardat”, malgrat les dures crítiques que llavors ja li dirigia Foix mateix: “Se li ofegava la poesia en el cal·ligrama, no era per a ell”, encara que, en el fons, “el

Josep-Vicenç Foix. El poeta no acceptà mai que Salvat fos avantguardista.

mateix Salvat practicava el cal·ligrama sense gaire convicció, però amb l'afany de fer de revolucionari”, aquest Joan Salvat-Papasseit l'obra del qual –segons l'opinió de Foix– no es pot deslligar del seu medi social primitiu, de la seva malaltia, i m'explica que tot l'erotisme dels seus poemes no és sinó una compensació de la seva debilitat física, una mostra de les seves ànsies de viure, i també em diu –mentre m'ofereix una capsula de bombons– que creu que Joan Salvat-Papasseit és un poeta a qui li passa el mateix que a tots: “Si encepaga l'instrument, l'expressió li reix bé, i si no l'encepaga, se li veu el contingut poètic, però l'expressió, de vegades, té falles”, el poeta Foix que va conèixer el poeta Salvat quan aquest es dedicava totalment a la poesia, marginada –encara que no oblidada– l'etapa a l'Asil Naval, al taller d'escultura, al moll com a guarda nocturn, aquest poeta Foix que no va conèixer el

poeta Salvat d'*Els Miserables*, encara que, segons la seva opinió, era més anarquista que socialista, “més de Bakunin que de Marx”, malgrat que –repeteix– Joan Salvat-Papasseit es considerava –per sobre de tot– poeta, com ho prova que un dia va entrar a les Laietanes un anarquista, segons sembla amic de Salvat, que va començar a parlar de la necessitat de suprimir banderes, monedes, nacions, de la necessitat de fundar l'Acràcia, als arguments del qual –que tenien el suport de Salvat– s'oposava vivament Foix fins que, arribat un moment en què la dialèctica de Foix semblava a punt d'acabar la dels seus oponents, Salvat es va dirigir a Foix i li va dir: “El que no em podreu negar és que sóc poeta”, un poeta “que ho sentia i ho vivia plenament”, un poeta totalment marcat per la seva malaltia i per qui –com em diu Foix– tots sentien una certa compassió, fins al punt que, “si m'ho hagués demanat, hauria estat capaç de cridar Visca en Bakunin!, enteneu-me”, i penso que sí, que l'entenc, mentre continua llegint-me el seu “retrat”, on afirma que, per sobre de divergències artístiques, tots dos es van posar d'acord a considerar-se “federalistes i europeistes”, cosa que van celebrar llegint Salvat, amb veu tremolosa, uns poemes dedicats a Joaquim Sunyer –*L'irradiador del port i les gavines*–, i Foix em continua explicant que la malaltia de Salvat era cada cop més visible, que la seva cara empal·lidia constantment, les galtes xuclades, el pressentiment que Salvat s'acabava, i em continua parlant del seu pròxim llibre, de les seves idees pel que fa a l'educació dels fills, dels capellans i de moltes altres coses, mentre repasso amb la vista els quadres de Max Ernst, Torres Garcia, Miró i García Lorca que s'arreglaren al menjador.

camí/ lluent de rosada,/ no molt lluny dels pins/
que la pluja amainen”) i en veure el caminet
que va a la casa entre el jardí, la vella figura
enrotllada amb un cordill de plàstic per estendre-
hi roba, convenim que sí, que aquesta és la
casa i jo gasto un altre rodet, l'esposa remuga i
un gos llop no deixa d'amenaçar-me, però des-
prés resulta que aquesta no és la casa. Pere
Eleuterio m'ho diu, me n'ensenya una vella fo-
tografia, veig el reixat, una torre que correspon
–efectivament, i com em deien els de “Can Pu-
jolet”– a la penúltima del carrer, a mà esquerra,

i penso que un altre rodet s'ha perdut i torno un
altre dia al carrer de Pujole, torno al número
cinquanta-u i un altre cop em rep la senyora
que em diu –com si m'esperés– que tiri aviat les
fotografies perquè la filla i el marit són a punt
de tornar i la renyaran per haver deixat entrar
uns estranys, i, mentrestant, m'ensenya la casa,
una casa senzilla, enganxada a una altra torre
–l'última– de característiques similars, total-
ment canviada, excepte –segons em diu la se-
nyora– els envans interiors i on s'entra després
de creuar un reixat: hi ha una habitació a cada

Emili Eroles, l'amic

No sembla gaire llunyà el moment en què tota aquesta massa de llibres que s'acumulen al llarg dels prestatges –que sembla que ocupin tota l'habitació– ens caurà al damunt i sepulturarà Emili Eroles, la seva dona i a mi, improvisadament, en un moment de distracció, malgrat que Eroles sembla que estigui mol tranquil, com protegit davant de qualsevol nou avatar, com si els llibres que li protegeixen l'esquena tinguessin un poder màgic de contenció davant de possibles invasors, com si la casa del carrer de Sant Gabriel –molt a la vora de la Via Augusta i de la travessera de Gràcia– estigués al marge de tota la resta, entenent per la resta tot allò que no forma part del món intel·lectual i físic que envolta el vell amic del poeta, el més vell amic del poeta, amb qui anava des que Salvat tenia setze anys, que va conèixer a la Barceloneta “a casa d'una pentinadora” que no era la Carmeta, sinó que –m'aclareix– “la Carmeta treballava per a aquesta pentinadora”, en un diumenge d'aquells en què Salvat anava a visitar la Carmeta la pentinadora i Eroles uns familiars llunyans –“o potser no eren parents”, em diu–, però el fet és que s'hi van conèixer, aviat es van fer molt amics –“tots dos anàvem carregats de literatura”–, es van intercanviar llibres i Eroles el va presentar a la tertúlia nascuda a la parada de llibres vells del mercat de Santa Mònica (Enric Palau, el seu fill Antoni, Alavedra) en una època en què Salvat ja llegia tot el que li queia a les mans –“quan li agradava un autor, l'espremia fins al final”–, especialment si es tractava d'edicions d'una casa valenciana, lectures en què es barrejaven Nietzsche, Schopenhauer, Victor Hugo, aquest Salvat que encara no escrivia poemes i sí escrits inflamats de prosa tosca –en castellà–, aquest Salvat que treballava de tallista en un taller d'escultura, que va deixar la feina i es va haver de col·locar de vigilant nocturn de fusta al port barceloní (“però jo he vist la pluja/ a barrals/ sobre els bots,/ i dessota els taulons arraulir-se el greu fet de l'angoixa”), i Eroles em diu –precisant-ne detalls– que durant molt de temps va acompanyar Salvat pel passeig de Colom fins al Portal de la Pau, on se separaven: l'un cap al port i l'altre cap a la Rambla, i que en aquestes passejades insistia a Salvat perquè escrivís alguna

Joan Salvat-Papasseit. Agustí Pons va voler incloure l'opinió de Foix i Eroles.

cosa en català, fins al dia que el poeta li va dir que “potser en poesia encara m'hi atreviria”, i Eroles insistint, fins que van nit Salvat va llegir uns poemes que van agradar molt el seu acompanyant –“no ho deixis, això, home”– al cap d'uns dies, uns altres, i Eroles recorda que un d'aquests versos –com diu ell– parlaven d'un “cavallet de cartró” (“Campaneta daurada del meu carret de fira,/ cavallet de cartró de mig pam, tot pintat”), li va proposar d'anar a visitar l'Eugeni d'Ors –“per què no ho passes en net?”–, i Salvat s'hi resistia, no estava segur que el Mestre s'hi arribés a interessar, però Eroles el va convèncer i el Mestre els va rebre molt bé, es va entusiasmar amb les poesies de Salvat i gràcies a ell el poeta va conèixer Santiago Segura, “l'Eugeni d'Ors va complir la seva paraula d'interessar-se per trobar una nova feina per a en Salvat”, segons Eroles, i llavors el poeta es va trobar amb una sèrie de mans acollidores, malgrat que el poeta “mai no s'ho havia pensat, tot això”, li agradava de fer versos i “prou”, encara que –això sí– tenia molta cura de totes les seves coses –“sempre portava quartilles a la butxaca i les omplia quan li semblava”– fins al punt que els seus dos últims llibres són autèntiques joies bibliogràfiques, editades “només en paper japó”, continua parlant-me Eroles de les poesies de Salvat,

“les primeres són les més fresques, les més ingènues”, i de les preferències polítiques del poeta, d'aquest Joan Salvat-Papasseit que ell considera, sense cap mena de dubte, de tendències socialistes i no anarquistes, com ho prova la col·laboració amb *Justícia Social* –òrgan de l'incipient Partit Socialista de Catalunya– fins i tot quan ja treballava a les Laietanes, com ho prova també la seva amistat amb Campalans, Comaposadas, Bueso i altres dirigents de l'època, i com ho prova finalment –sempre segons l'opinió d'Eroles– el seu llibre *Humo de fabrica*, que respira socialisme pur, la seva admiració per Rosa Luxemburg, malgrat que aquesta admiració –gràcies a Nietzsche– es repartia a tots els alemanys, fins al punt que, durant la Primera Guerra Mundial, el poeta es va manifestar declaradament germanòfil, contra les preferències dels seus amics, a qui després va haver de donar la raó, i m'explica també Eroles anècdotes curioses del poeta, com aquesta que formava –juntament amb Alavedra i Eroles mateix– un grup antitauròfil que fins i tot va fer venir a Barcelona Eugenio Noel perquè hi fes una conferència, que fins i tot tenia projectat de repartir propaganda a la Monumental –“els haurien matats”, afirma l'esposa d'Eroles–, projecte que no es va arribar a fer per falta de diners, i jo li demano per l'evolució del poeta des de la quasi-militància política fins a l'abandó, almenys aparentment, de les reivindicacions socials, i llavors Eroles em parla del catalanisme d'aquella època –“el d'en Prat de la Riba, el del doctor Coromines i el dels mateixos dirigents socialistes”–, i de com Salvat es va sentir atret cap a aquest camp per les seves noves relacions, sense afiliar-se a cap grup, sinó considerant-se poeta, i penso que això és també el que m'ha dit Josep-Vicenç Foix; m'explica Eroles que ha comparat l'evolució de Salvat amb la de Péguy, que del socialisme va passar al cristianisme –“per dir-ho d'alguna manera”, m'aclareix–, i durant tota la llarga conversa s'ha aixecat diverses vegades per buscar llibres que no ha trobat, m'ha parlat de l'última vegada que va veure el poeta –“en acomiadar-me, vaig agafar-lo pel braç i vaig tocar-li l'os”–, mentre la seva esposa s'impacienta perquè ja són les deu del vespre i el sopar fa estona que s'ha refredat.

RICARD CUGAT

costat del passadís i, al fons, a mà dreta, un menjador espaiós, a l'esquerra el dormitori del matrimoni i, gairebé inexistent, la cuina –ara eixamplada– a la part dreta i última del menjador que comunica amb el jardí per una escaleta de pocs esglaons, abans separada de la casa per una vidriera des d'on moltes vegades el poeta devia contemplar la pluja o bé llegir, descansant després de la per a ell fatigosa pujada que

Can Pujolet, 11. La casa no ha canviat, però el paisatge és radicalment diferent. El poeta va anar a viure a Horta, més favorable per a la seva malaltia.

va fins a la casa (“Per si li cal repòs/ que la lluna hi vingui;/ i quan surti el sol/ que el bon dia em digui”), vidriera que ara serveix de límit a un galliner improvisat situat al fons d'un pati on s'observen cordills d'estendre roba, testos amb geranis, arbres de pocs anys, i la senyora em diu ara que ja no és possible de pujar al terrat –des d'on el poeta contemplava el Montseny– si no és en cas d'inundació i només a través de l'escala de la torre contigua, la vella figuera continua a la casa ex-cobert situada a l'esquerra del número cinquanta-dos i em resisteixo a creure que el poeta no la conegués, continuo imaginant-me el poeta sota “l'arbre en fruit” amb la seva filla Salomé, on Tomàs Garcés “la feia jugar i li amanyagava els rínxols”, i m'imagino també el poeta davant de la casa, prenent la fresca (“Que al temps de l'estiu/ niui l'orenel·la/ al blanc de calç ric/ del porxo amb abelles”), malgrat que no existeixi cap porxo i malgrat que tampoc no hi niïn orenetes ni la paret sigui de color blanc sinó més aviat ocre en aquesta casa massa gran, massa freda, massa inhòspita que el poeta aviat va abandonar per traslladar-se al carrer de l'Argenteria però, al cap i a la fi, una casa perfecta, un paisatge perfecte en la imaginació del poeta, una casa a prop del camp (“Oint la cançó/ del pagès que cava;/ amb la salabor/ de la marinada”), però al mateix temps no gaire lluny de la ciutat, sinó

Cultura Popular

C
4^T

CONGRÉS D'ATENEUS I ASSOCIACIONS CULTURALS

Sessions de treball

- 30 abril. VOLUNTARIAT - PROFESSIONALITAT
Ateneu Popular de Ponent. C. Pau Claris 10. Lleida
- 7 maig. L'ESPORT DINS LES ENTITATS CULTURALS
Centre Cultural i Recreatiu El Progrés. C. del Mar 64. Martorell
- 14 maig. RELACIONS ENTITATS - SOCIETAT
Casa de Cultura Sant Francesc. C. Antoni Espí i Grau 1. Granollers
- 28 maig. RELACIONS D'ÀMBIT EUROPEU
MITJANS DE COMUNICACIÓ
Casino Menestral Figuerenc. C. Ample 17. Figueres
- 4 juny. FINANÇAMENT I MARC LEGAL
Amics de l'Ebre. Casal del Mil·lenari. Tortosa
- 18 juny. EL FUTUR DE L'ATENEISME
Casal Montblanquí. Montblanc

Amb la col·laboració de

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

FEDERACIÓ D'ATENEUS DE CATALUNYA
Telèfon 93-317 18 09 de 17 a 20 hores

PASSATGE
REVISTA D'ESTUDIANTS
PER A LA CULTURA
PARTICIPA-HI

LA TROBARAS A:
La Llar del Llibre
Llibreria Laie
Llibreria Ona
Llibreria Paideia (UAB)
Llibreria Proa

ASSOCIACIÓ PASSATGE

ASSOCIACIÓ CULTURAL PASSATGE. FAC. C. Politiques i de Sociologia.
Edifici B 08193 BELLATERRA. Tel. 581 25 18

PASSATGE

precisament sobre l'urbs, vigilant-ne atentament els moviments, com un capità al pont d'un vaixell, com un capità malalt en un vaixell que s'enfonsa inexorablement, atent a qualsevol emergència de la ciutat que potser algun dia el podria necessitar, atent a qualsevol indicatiu de canvi ("Que es guaiti ciutat/ des de la finestra,/ i es sentin els clams/ de guerra o de festa"), no fos que arribés el dia de la gesta i el poeta no pogués acudir a primera línia, aquesta gesta meitat mística, meitat revolucionària, la gesta que en els anys de l'Asil Naval tenia una clara

RICARD CUGAT

significació proletària però que ara s'ha convertit en una gesta nacional, catalana ("per ser-hi tot prest/ si arriba una gesta"), la gesta que mai no havia de llegir, que el poeta només va presenciar, la gesta que només va ser perfecta –com la casa del carrer de Pujole, com el paisatge del carrer de Pujole– en la imaginació del poeta, i la senyora em diu que acabi aviat, els *bulldozers* continuen excavant sots monumentals, la vella figuera enrotllada amb un cordill de plàstic continua impertèrrita al pati veí.

Tres: carrer de l'Argenteria. Passejo pel carrer de l'Argenteria sense saber ben bé on aniré a parar: busco el número seixanta-quatre, on va viure el poeta després de la seva estada al carrer de Pujole durant gairebé dos anys, al carrer de l'Argenteria número seixanta-quatre, un carrer molt a la vora de Santa Maria del Mar, barri de la Marina, barri humit, d'una humitat enganxosa –perquè no té sortida–, d'una humitat que empal·lideix els colors fins a esquitxar-ne rètols, cartells, façanes, que estén taques grises sense una escletxa per al sol –com a la Barceloneta–, sense els tons verds, blaus, ocres de la Barceloneta, on la humitat és alegre, estimada, perquè representa la presència del

Carrer de l'Argenteria, 64. En aquesta casa, ben segur humida, va viure Salvat-Papasseit els darrers mesos de la seva existència.

mar, cosa que no passa aquí, on el mar –malgrat la seva proximitat– és un ésser estrany, on ningú no necessita de res el mar, no es veuen obrers de la Maquinista pels carrers ni clients habituals de tavernes, sinó antics comerciants, "botigaires", "Successors de...", "Fill de...", amb marquesines també velles, deteriorades, encara que més endavant és diferent: un gran solar abans d'arribar a l'ambulatori, un edifici seminou, la Via Laietana, el rètol diu ara: "Calle Platería", i jo torno cap a Santa Maria del Mar, cap al carrer antic amb nom antic mentre penso que no era el lloc més indicat per a un tuberculós –els seus amics també li ho van dir–, després de la seva estada a Horta tornava a tenir fe en la seva salut i el número seixanta-quatre pertany a una casa vella, situada entre dos comerços, un teuladell que canalitza l'aigua els dies de pluja, una canonada recorre tot l'edifici, pengen –com serpentines pansides– alguns fils elèctrics de la casa que devia habitar el poeta, s'hi veuen testos, dues persianes mig abaixades; encara que –m'ha dit Pere Eleuterio– a la casa ja no hi queda res de quan hi va viure el poeta, l'únic que no ha canviat és la sensació de tristesa, d'abandó, i ara sí que no m'imagino de cap manera Salvat, sinó que –en tot cas– el veig assegut a la seva taula llarga despatxant correspondència, escrivint, jugant amb la seva filla Salomé o caminant cap a la Gran Via, cap a les Laietanes, però penso que el poeta ja no pertany a aquest paisatge com havia pertangut al de la Barceloneta i al d'Horta, penso que no hi ha cap relació entre el poeta i la geografia immediata que l'envolta –el teuladell, la canonada, els fils elèctrics– i que devia passejar sovint per la plaça de Santa Maria del Mar o bé fer un volt i arribar fins al passeig de Colom –de tants records per a ell–, el Portal de la Pau, la Rambla, i penso que el llibre *La rosa als llavis* –que data de mil nou-cents vint-i-tres– el devia escriure, en gran part, al carrer de l'Argenteria mentre la malaltia avançava d'hora en hora entre un cos que es resistia i es rebel·lava davant de la fi pròxima, intentant considerar necessària aquesta mort ("Perquè per tornar a néixer necessiteu morir"), davant de la qual oposava les seves ànsies totals de viure, d'estimar ("Si la despullava/ oh, la meva amor!/ un botó que queia/ ja em donava goig"), en un poema que s'acaba també, totalment vençut el poeta, en aquest carrer de l'Argenteria on fa l'lit durant algunes setmanes, angoixat, lúcid, rebel fins a l'últim moment, esperant la gesta, la gesta que no ha d'arribar que proclama fins i tot en el moment de morir ("Obre ben bé els braços/ i acluca bé els ulls/ si la carn es bada/ la vida s'esmuny"), però la seva profecia no es compleix, la gesta queda incompleta, lliscant l'alè en les parets d'aquesta casa del carrer de l'Argenteria número seixanta-quatre, d'aquest carrer de l'Argenteria humit, esquerp, trist.

Agustí Pons